Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.06.2020, sp. zn. 25 Cdo 1304/2019, ECLI:CZ:NS:2020:25.CDO.1304.2019.1

Číslo: 41/2021

Právní věta: Veřejný projev člena vlády učiněný v rámci jeho pravomoci, jímž byla porušena presumpce neviny, je nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., který zakládá povinnost státu odčinit nemajetkovou újmu dotčené osobě. Presumpci neviny porušuje vyjádření veřejného činitele, že osoba obviněná z trestného činu (či jen podezřelá) je vinná, předtím než jí vina byla prokázána zákonným způsobem. Z tohoto pohledu je zásadní rozdíl mezi tvrzením, že někdo je pouze podezřelý ze spáchání trestného činu, a jasným prohlášením, že se dotyčná osoba dopustila daného činu, aniž by byla pravomocně odsouzena.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 25.06.2020

Spisová značka: 25 Cdo 1304/2019

Číslo rozhodnutí: 41

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Ochrana osobnosti, Odpovědnost státu za škodu

Předpisy: § 11 obč. zák.
§ 13 obč. zák.
§ 13 odst. 1 předpisu č. 82/1998Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 10. 2018, sp. zn. 3 Co 29/2017, spolu s rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 37 C 82/2013, a věc postoupil k dalšímu řízení věcně příslušnému Obvodnímu soudu pro Prahu 1.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 30. 11. 2016, č. j. 37 C 82/2013 – 124, uložil žalované povinnost poskytnout žalobci přiměřené zadostiučinění tím, že nechá ve vybraných periodikách, webových stránkách a televizních stanicích uveřejnit omluvu v požadovaném znění a že dále zaplatí žalobci náhradu nemajetkové újmy ve výši 200.000 Kč; ohledně částky 800.000 Kč žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že dne 9. 1. 2011 v televizním pořadu Otázky Václava Moravce vysílaném na programu České televize 1 byl hostem tehdejší ministr dopravy V. B., který mimo jiné na dotaz redaktora uvedl, že jako ministr ušetřil resortu sedm miliard, má se tedy

čím pochlubit z hlediska škrtání, nicméně má na stole výsledky auditu, podle kterých na úrovni jednotlivých krajů, např. na Ředitelství silnic a dálnic (dále jen „ŘSD“) má vysokou míru rezistence, neboť někteří manažeři ŘSD na krajské úrovni kryjí stavební firmy z hlediska jejich nelegální činnosti. Dále na dotaz, jak to souvisí s politickými stranami ODS a ČSSD, ministr odpověděl, že například v Ústeckém kraji, kde je problém největší, se mu podřízení smějí, že management ŘSD namísto ministra řídí O. s B., což jsou slavní kmotři ODS a ČSSD. K výslovnému dotazu V. B. opravil moderátora tak, že B. a O. mají napojení na ŘSD v Ústeckém kraji, a opětovně pak uvedl, že důkazy zveřejní a podá trestní oznámení. Na dotaz moderátora, zda svá slova mínil tak, že dvě nejsilnější politické strany, resp. dvě výrazné figury pohybující se v zákulisí těchto stran ODS a ČSSD jsou financovány skrze ŘSD v Ústeckém kraji, V. B. odpověděl, že se bezesporu zdá, že určité ekonomické výhody tam tímto směrem mohou být. Jsou zde závažné indicie, že určitý manažer ŘSD má určité osobní výhody ve vztahu k těmto pánům a zároveň kryje konkrétní kroky třetího subjektu – stavební společnosti. Tyto výroky se objevily i v několika výtiscích a webových stránkách deníku Mladá fronta DNES, Hospodářských novin, dále v novinách Právo, Chomutovský deník a časopisu Týden. Ve vyjádření pro televizi Nova pak V. B. uvedl, že konkrétní manažeři ŘSD čerpají nadstandardní výhody – benefity, které pocházejí z okruhu pánů O. a B., což jsou známí kmotři, a dále pro Českou televizi uvedl, že konkrétní stavební společnost byla pravděpodobně kryta určitými kroky ve vedení ŘSD v Ú. a tito konkrétní manažeři čerpají určité benefity, které pocházejí z okruhu pana B. a pana O. Žalobce byl v tuto dobu ředitelem správy Ch. Ředitelství silnic a dálnic České republiky a z této funkce byl odvolán 17. 1. 2011. Na základě uvedených výroků měl žalobce následně problém s přijetím do nového zaměstnání a rovněž byl dotčen jeho rodinný život. Na základě takto zjištěného skutkového stavu soud uzavřel, že uvedené výroky zvlášť závažným způsobem zasáhly do osobnosti žalobce. Ačkoliv nebyl žalobce přímo označen, z kontextu jasně vyplynulo, že uvedené jednání má souvislost s ním. Žalobce byl z titulu své funkce osobou veřejně známou. I z takového označení tedy bylo možné jasně určit, že se jedná o žalobce a že takové výroky byly objektivně způsobilé zasáhnout do jeho osobnostních práv, konkrétně do práva na čest, protože žalobce označovaly jako korupčníka, který se nechává uplácet tzv. kmotry. Vzhledem k tomu, v jakém médiu byly výroky proneseny a dále šířeny, považoval soud za přiměřené zadostiučinění uveřejnění omluvy ve výrocích rozhodnutí určených denících a televizním vysílání. Důvodný je i požadavek na finanční satisfakci ve výši 200.000 Kč, neboť zásluhou celoplošných médií, v nichž byly výroky uveřejněny, s nimi byla konfrontována prakticky celá dospělá populace v ČR.

2. K odvolání žalované Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 30. 11. 2018, č. j. 3 Co 29/2017- 156, rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích, jimiž bylo žalobě vyhověno, změnil tak, že se žaloba zamítá, a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. Po zopakování některých důkazů dovodil, že kritika managementu ŘSD ohledně benefitů se pohybovala v příliš obecné rovině na to, aby směřovala přímo vůči žalobci. Z dokazování rovněž vyplynulo, že jeden z manažerů ŘSD Ústeckého kraje T. H. byl posléze trestně stíhán. Nelze tedy učinit závěr, že by kritika „managementu ŘSD Ústeckého kraje“ neměla reálný základ a byla neoprávněná. Ke ztotožnění žalobce nevedlo ani to, že byl následně v jednom ze zpravodajských pořadů redaktorem požádán, aby se k výrokům V. B. vyjádřil. Odvolací soud proto uzavřel, že výroky V. B. nebyly způsobilé objektivně zasáhnout do osobnostních práv žalobce.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudky soudu prvního stupně a odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, jehož přípustnost odůvodňuje podle § 237 o. s. ř. tím, že rozhodnutí závisí na vyřešení otázky procesního práva, zda odvolací soud respektoval § 132 a § 153 odst. 1 o. s. ř. Podle žalobce odvolací soud vzal v úvahu skutečnosti, které nebyly prokázány, neboť nebylo řádně ověřeno, že se výroky V. B. zakládaly na pravdě, a naopak odvolací soud pominul ty rozhodné skutečnosti, které v řízení prokázány byly. Dále

se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu v otázce hmotného práva, zda ve vztahu k žalobci došlo výroky V. B. k neoprávněnému zásahu objektivně způsobilému vyvolat nemajetkovou újmu narušením žalobcových osobnostních práv chráněných § 11 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále též jen „obč. zák.“), tedy zda došlo k naplnění předpokladů odpovědnosti žalované podle § 13 obč. zák. Odvolací soud se podle dovolatele odchýlil od rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2015, sp. zn. 30 Cdo 965/2015, ve kterém byl vymezen neoprávněný zásah. V předchozím řízení bylo přitom prokázáno, že předmětné výroky zcela jistě směřovaly proti osobní a mravní integritě žalobce, přičemž byly objektivně způsobilé snížit jeho důstojnost, vážnost a čest a ohrozily jeho postavení, resp. uplatnění ve společnosti. Žalobce v důsledku těchto výroků přišel o práci a rovněž jimi byla ovlivněna jeho možnost najít si jiné odpovídající zaměstnání. Exkulpačním důvodem pak nemůže být pouze to, že V. B. žalobce neoznačil jménem. V řízení bylo prokázáno, že veřejnost, které byly výroky adresovány, si je spojila s osobou žalobce. Názor odvolacího soudu je čistě formalistický bez zohlednění všech souvislostí dané věci a v rozporu s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 14. 11.2007, sp. zn. 30 Cdo 332/2007. Za nesprávný žalobce považuje rovněž závěr odvolacího soudu, že se jednalo o oprávněnou kritiku, pokud jeden z manažerů ŘSD byl následně trestně stíhán. Odvolací soud se nezabýval tím, z jakého důvodu byl tento manažer stíhán a jaký byl případný vztah trestního stíhání s výroky V. B. Naopak odvolací soud ignoroval fakt, že ze svědeckých výpovědí vyplynulo, že spolupracovnice žalobce nezaznamenaly, že by se někdy sešel s tzv. „kmotry“ B. a O. Závěry odvolacího soudu jsou dále v rozporu s posledně uvedeným rozsudkem Nejvyššího soudu v otázce tzv. důkazu pravdy, kdy žalovaná neprokázala, že by se výroky V. B. zakládaly na pravdě. Žalobce proto navrhuje, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu i soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

III.
Přípustnost dovolání

4. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. a je přípustné proti rozhodnutí odvolacího soudu podle § 237 o. s. ř., k řešení otázky zásahu do osobnostních práv výroky porušujícími princip presumpce neviny. Dovolání je důvodné.

IV.
Důvodnost dovolání

5. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

6. Vzhledem k ustanovením § 3028 odst. 3 a § 3079 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014, se věc posuzuje podle dosavadních předpisů, tedy podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013.

7. Podle § 11 obč. zák. má fyzická osoba právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.

Podle § 13 obč. zák. fyzická osoba má právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění.

Podle odst. 2 tohoto ustanovení pokud by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle odstavce 1 zejména proto, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve

společnosti, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

Podle § 1 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), stát odpovídá za podmínek stanovených tímto zákonem za škodu způsobenou při výkonu státní moci.

Podle § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. stát odpovídá za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem. Nesprávným úředním postupem je také porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě. Nestanoví-li zákon pro provedení úkonu nebo vydání rozhodnutí žádnou lhůtu, považuje se za nesprávný úřední postup rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě.

Podle odst. 2 tohoto ustanovení právo na náhradu škody má ten, jemuž byla nesprávným úředním postupem způsobena škoda.

8. Osobnost člověka není v citovaných ustanoveních přímo definována, ostatně to ani není dost dobře možné. Občanský zákoník tak činí alespoň částečně a nepřímo, prostřednictvím demonstrativního (příkladmého, tedy neuzavřeného) výčtu některých jejích složek v § 11. Důležitou složkou osobnosti člověka, do které může být citelným způsobem zasaženo, je i jeho čest a vážnost. Ta se odráží v postavení a vnímání člověka ve společnosti. Občanský zákoník přitom nechrání pouze osobní nebo občanskou čest člověka, ale i jeho čest v odborných kruzích. Výrok pronesený na jeho adresu ho může totiž poškodit i ve sféře jeho zaměstnání, která není o nic méně důležitá než sféra společenská. Čest a vážnost člověka v odborných kruzích, ve kterých se pohybuje, může být kupříkladu důležitým kritériem při otázkách jeho kariérního postupu nebo vůbec v otázce, zda člověk bude přijat do určitého zaměstnání [Tůma, Pavel. § 81. In: Lavický, Petr a kolektiv. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1−654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 388.].

9. Nutnou podmínkou pro poskytnutí ochrany vůči zásahu do cti a vážnosti je, aby jednání, kterým má být do osobnosti člověka zasaženo, mělo veřejné účinky a bylo objektivně způsobilé přivodit újmu (ohrožení nebo poškození) na osobnosti tím, že snižuje jeho čest a vážnost u jiných lidí. Není přitom potřeba, aby určité tvrzení bylo ve společnosti chápáno jako difamační všeobecně. Postačí, pokud takový účinek může mít jen u určité skupiny lidí, která tvoří okolní svět člověka, do jehož cti a vážnosti bylo zasaženo – například výše uvedené profesní prostředí (srov. Knap, Karel; Švestka, Jiří; Jehlička, Oldřich; Pavlík, Pavel; Plecitý Vladimír. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, 2004, s. 314.). Při posuzování způsobilosti zasáhnout do osobnosti člověka je ovšem nutné přihlédnout ke všem okolnostem věci a hodnotit ji nikoliv jen podle použitých výrazů a formulací, ale podle celkového dojmu s přihlédnutím ke všem souvislostem a okolnostem, za nichž k závadnému jednání došlo (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3567/2010, publikovaný pod C 13171 až 13173 v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, dále též jen „Soubor“). Vlastní zásah je nutno hodnotit vždy objektivně s přihlédnutím ke konkrétní situaci, za které k neoprávněnému zásahu došlo (tzv. konkrétní uplatnění objektivního kritéria), jakož i k postižené osobě (tzv. diferencované uplatnění objektivního kritéria). Uplatnění konkrétního a diferencovaného objektivního hodnocení znamená, že o snížení cti nebo vážnosti postižené fyzické osoby ve společnosti půjde pouze tam, kde za konkrétní situace, za níž k neoprávněnému zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo, jakož i s přihlédnutím k dotčené fyzické osobě, lze spolehlivě dovodit, že by nastalou nemajetkovou újmu vzhledem k intenzitě a trvání nepříznivého následku spočívajícího ve snížení její cti či vážnosti ve společnosti, pociťovala jako závažnou zpravidla každá fyzická osoba nacházející se na místě a v postavení postižené fyzické osoby (obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 10. 2009, sp. zn. 30 Cdo 4431/2007, publikovaný pod č. 98/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále též jen „Sbírka“, později též rozsudek ze dne 31. 7. 2015, sp. zn. 30 Cdo 965/2015, Soubor C 15003).

Podmínkou není zavinění osoby, která se dopustila difamačního jednání (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2002, sp. zn. 28 Cdo 662/2002, Soubor C 1194). Není též rozhodné, zda k újmě skutečně došlo; postačuje objektivní způsobilost příslušného jednání takovou újmu způsobit (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 30 Cdo 1941/2007, publikovaný pod č. 102/2008 Sbírky).

10. K tomu, aby určitý výrok byl způsobilý zasáhnout do cti a vážnosti konkrétní osoby, není třeba její jmenovité uvedení. Postačí, aby napadená osoba byla označena takovými znameními, jež jsou dostatečná, aby „totožnost uraženého mohla být vůbec stanovena" (rozhodnutí bývalého Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 17. 9. 1935, sp. zn. Zm II 265/35, Vážný 5367/1935). Je-li tomu tak a vztahuje-li se urážka na jednu nebo více osob náležejících do ohraničeného okruhu, aniž by bylo z obsahu informace zjevné, která osoba nebo které osoby tohoto okruhu jsou vlastně míněny, projevuje se objektivní kritérium posouzení způsobilosti osobnostního zásahu v tom, že se ochrany může domáhat každá z takových osob, jež by mohla být třetími osobami považována za onu, k níž se informace vztahuje (rozhodnutí bývalého Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 26. 3. 1927, sp. zn. Zm I 576/26, Vážný 2713/1927).

11. Pro posouzení nároků uplatněných v projednávané věci je významné, zda pronesené výroky byly natolik konkrétní, aby byly způsobilé zasáhnout do osobnosti žalobce, totiž zda byly natolik určité, aby bylo možné rozpoznat, že směřují vůči žalobci. Jak již bylo vyloženo, aby výrok mohl zasáhnout do osobnosti člověka, nemusí kritizovanou osobu jmenovitě označovat. To je logické s ohledem na to, že vedle jména je každý jedinec nositelem dalších vlastností a znaků, které ho odlišují od jiných osob a na základě kterých je identifikovatelný. Může se jednat například o jeho specifické vzhledové vlastnosti, ale i o jeho pracovní zařazení nebo jeho profesní činnost, která může být natolik jedinečná, že už jen díky ní je osoba nezaměnitelná s jinou. Vedle povahy této činnosti může důležitou roli při identifikaci hrát místo, ve kterém je činnost vykonávána. Pokud kupříkladu bude člověk jediný, kdo určitou činnost v obci vykonává, je podle takového označení jistě snáze identifikovatelný, než pokud se jedná o činnost v daném místě naprosto běžnou. Stačí tedy zásadně vymezit úzký okruh, do kterého dotčená osoba spadá, a není třeba, aby takto byla označena jediná konkrétní osoba – v úvahu připadá například kolektivní orgán právnické osoby. Každý z takto označené skupiny pak má právo domáhat se ochrany před neoprávněným zásahem. Z dokazování před soudem prvního stupně vyplynulo, že žalobce je v místě svého bydliště znám právě díky svému zaměstnání; rovněž bylo prokázáno, že lidé si výroky V. B. opravdu s žalobcem spojili. Na otázku, zda byl žalobce ve výroku označen dostatečně určitým způsobem, aby mohlo dojít k zásahu do jeho osobnosti, je tedy nutné odpovědět kladně.

12. Dovolací soud nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že předmětný projev byl oprávněnou kritikou vůči žalobci, odůvodněnou tím, že proti jednomu z manažerů ŘSD bylo následně vedeno trestní stíhání. Základní právo na osobní čest a dobrou pověst garantované čl. 10 odst. 1 usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky č. 2/1993 Sb. (dále též jen „Listina") se může dostat do kolize s právem na svobodu projevu chráněným čl. 17 Listiny. Svoboda projevu je jedním z nejdůležitějších institutů demokratické společnosti a jednou ze základních podmínek jejího pokroku a plné realizace každého jedince. Obecně jsou v rámci výkonu práva na svobodu projevu považovány za akceptovatelné (při splnění určitých podmínek) dva zásahy do práva na ochranu cti a vážnosti – skutková tvrzení a hodnotící soudy. Za skutková tvrzení je třeba pokládat vyjádření o skutkové podstatě nebo postupu, která se vyznačují objektivním vztahem mezi projevem a realitou a jejichž pravdivost, úplnost a přesnost lze prověřit dokazováním (Doležílek, J. Právo na odpověď a na dodatečné sdělení podle nového tiskového zákona. Právní rozhledy, 2000, č. 10, s. 433; nález Ústavního soudu ze dne 19. 12. 2007, sp. zn. III. ÚS 346/06). Akceptovatelné je zásadně zveřejnění pravdivých skutkových tvrzení, pokud jimi není nepřiměřeně zasahováno do soukromí dotčené osoby.

Hodnotící soud naopak vyjadřuje subjektivní názor autora, který k danému faktu zaujímá určitý postoj tak, že jej hodnotí z hlediska správnosti a přijatelnosti, a to na základě vlastních (subjektivních) kritérií. Pravdivost hodnotícího soudu proto nelze dokazovat, je však nutné zkoumat, zda se zakládá na pravdivé informaci, zda forma jeho prezentace je přiměřená a zda zásah do osobnostních práv je nevyhnutelným průvodním jevem výkonu kritiky, tzn. zda primárním cílem není hanobení a zneuctění dané osoby (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2007, 30 Cdo 608/2007).

13. V posuzovaném případě se ze strany V. B. jednalo o skutková tvrzení, která je třeba vyvrátit tzv. důkazem pravdy, oprávněnost kritiky se zkoumá toliko u hodnotících soudů (k odlišení skutkového tvrzení od hodnotícího soudu srov. nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2018, sp. zn. I. ÚS 4022/17). Nicméně za přípustné skutkové tvrzení ani oprávněný hodnotící úsudek nelze považovat takové výroky, kterými dochází k porušení presumpce neviny.

14. Podle čl. 40 odst. 2 Listiny každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena.

Podle čl. 16 věty první a druhé Směrnice Evropského Parlamentu a Rady (EU) 2016/343, ze dne 9. 3. 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce neviny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem, presumpce neviny by byla porušena, pokud by veřejná prohlášení učiněná orgány veřejné moci nebo soudní rozhodnutí jiná než o vině označovala podezřelou nebo obviněnou osobu za vinnou, dokud její vina nebyla prokázána zákonným způsobem. Taková prohlášení nebo soudní rozhodnutí by neměla vzbuzovat dojem, že je taková osoba vinná.

Podle čl. 19 citované směrnice členské státy by měly přijmout vhodná opatření k zajištění toho, aby orgány veřejné moci v případě poskytování informací sdělovacím prostředkům neoznačovaly podezřelou nebo obviněnou osobu za vinnou, dokud její vina nebyla prokázána zákonným způsobem. Členské státy by za tímto účelem měly upozornit orgány veřejné moci na to, že je při poskytování nebo šíření informací ve veřejných sdělovacích prostředcích důležité náležitě zohlednit presumpci neviny. Neměly by tím být dotčeny vnitrostátní právní předpisy o ochraně svobody tisku a dalších sdělovacích prostředků.

15. Z uvedeného je zřejmé, že princip presumpce neviny je velmi významnou hodnotou, která je chráněna nastavením dosti přísných podmínek, za jakých může být poskytována informace o něčí vině v trestněprávní rovině. Je tomu tak proto, že neoprávněné označení narušující tuto presumpci má obzvláště závažný dopad do cti a důstojnosti dotčené osoby. K porušení tedy dochází, jestliže soudní rozhodnutí nebo vyjádření veřejného činitele ohledně osoby obviněné z trestného činu (či jen podezřelé) odráží názor, že je vinná, předtím než jí vina byla prokázána zákonným způsobem. I když vina není formálně konstatována, postačí existence určité úvahy naznačující, že veřejný činitel pohlíží na obviněného jako na vinného. Zásadní rozdíl je proto třeba činit mezi tvrzením, že někdo je pouze podezřelý ze spáchání trestného činu, a jasným prohlášením, že se dotyčná osoba dopustila daného činu, aniž by byla pravomocně odsouzena; veřejní činitelé jsou povinni pečlivě volit svá slova (srov. zejména rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věcech Khuzhin a ostatní proti Rusku, ze dne 23. 10. 2008, stížnost č. 13470/02, Böhmer proti Německu ze dne 3. 10. 2002, stížnost č. 37568/97, a Nešťák proti Slovensku ze dne 27. 2. 2007, stížnost č. 65559/01, dále též např. nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. I. ÚS 1965/15).

16. Z popsaného vyjadřování V. B. jako ministra dopravy přitom vyznívá, že žalobce se měl trestného činu dopustit. Význam jeho prohlášení není zmírněn ani formulací, že na žalobce teprve podá trestní oznámení. Především z výroku, který pronesl ve zprávách na České televizi dne 9. 1. 2011 o členech vedení ŘSD v Ú., že „tito konkrétní manažeři čerpají určité benefity, které pochází z okruhu pana B. a pana O.“, lze dovodit přesvědčení ministra, že žalobce se dopustil trestného činu. Z tohoto výroku a

celkového kontextu všech učiněných výroků (například V. B. osoby, se kterými žalobce jednal, označoval za kmotry) si průměrný adresát těchto informací mohl učinit názor, že se žalobce dopustil trestného činu (např. přijetí úplatku podle § 331 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku). V. B. zmíněné výroky učinil jako vrcholný představitel ministerstva dopravy, běžný divák proto mohl důvodně předpokládat, že je ministr dostatečně informován o situaci ve svém rezortu, a tedy i o tom, že žalobce skutečně páchal trestnou činnost (byť její povaha byla naznačena jen nejasně).

17. Uvedené výroky nemůže ospravedlnit ani okolnost, že jeden z manažerů ŘSD byl skutečně trestně stíhán. Dokud odsuzující rozhodnutí nenabylo právní moci, nelze o zadrženém, o tom na koho bylo podáno trestní oznámení, o tom, na koho byla uvalena vazba, u koho bylo zahájeno trestní řízení, o obžalovaném či o nepravomocně odsouzeném referovat jako o pachateli trestného činu. V tomto stádiu je třeba zdržet se formulací, které předjímají rozhodnutí soudu o tom, že určitá fyzická osoba je vinna – do této doby je nepřípustné označovat ji za zločince, podvodníka, násilníka, kuplíře a podobně (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1413/2012; z literatury pak Knap, Karel; Švestka, Jiří; Jehlička, Oldřich; Pavlík, Pavel; Plecitý Vladimír. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, 2004, s. 351-352, 354). Uvedený závěr platí tím spíše, není-li ještě trestní řízení ani zahájeno. V. B. byl oprávněn informovat, že má určitá podezření či že se chystá na určité osoby ve vedení ŘSD podat trestní oznámení, nicméně byl povinen tak učinit objektivním, korektním a nezavádějícím způsobem, který by šetřil osobnostních práv žalobce, tedy tak, aby posluchači nebyl podsouván výsledek případného trestního řízení. Ve vztahu k trestnímu stíhání je pak významné i to, že bylo vedeno proti jinému z manažerů ŘSD v Ú., tedy osobě odlišné od žalobce. Je totiž nepřípustné zakládat tvrzení o jednotlivci na skutečnostech týkajících se jiné osoby. Při skutkových tvrzeních se jejich autor musí vyvarovat obdobných paušalizací a má vycházet pouze z informací týkající se konkrétní osoby. To zvláště platí u natolik individuální záležitosti jako je trestní stíhání, pokud je vedeno vůči určité osobě. Je přitom zřejmé, že pokud je osoba spojována s trestním stíháním jiného, má i takové veřejně učiněné tvrzení zásadní dopad do její sféry, a to jak společenské, tak pracovní. Jak ostatně ze skutkových zjištění soudu prvního stupně (jejich správnost není dovolací soud oprávněn přezkoumávat) vyplývá, žalobce měl v důsledku uvedených výroků skutečně problém nalézt odpovídající zaměstnání; stejně tak bylo prokázáno, že ho poškodily ve sféře společenské, především v místě jeho bydliště.

18. Odvolací soud tedy nesprávně uzavřel, že předmětné výroky nebyly způsobilé zasáhnout do osobnostních práv žalobce, protože nebyl výslovně uveden jménem, a že šlo o oprávněnou kritiku, neboť jeden z manažerů ŘSD v Ústeckém kraji byl trestně stíhán.

19. Pro úplnost Nejvyšší soud dodává, že výroky V. B. v projednávané věci nepředstavovaly exces z výkonu funkce ministra dopravy, neboť se týkaly záležitostí spadajících do jeho resortu a jsou tedy přičitatelné žalovanému státu. Obecně je totiž možné i veřejný politický projev člena vlády (popř. jiného orgánu výkonné moci) učiněný v rámci jeho pravomoci považovat za úřední postup, který může vést ke vzniku újmy a založení odpovědnosti státu podle § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., je-li nesprávný. Výjimku představuje pouze tzv. exces, tedy jednání, které postrádá místní, časový a především věcný (vnitřní účelový) vztah k jeho činnosti (výkonu veřejné moci). Za takové jednání pak odpovídá samotný původce zásahu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2018, sp. zn. 30 Cdo 5848/2016, Soubor C 17276, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2000, sp. zn. 30 Cdo 1526/2000, publikovaný v časopise Soudní rozhledy č. 3/2003, str. 93). Ostatně v tomto konkrétním případě konstatoval již dříve Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 27. 11. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2878/2012 (Soubor C 13781), ve sporu jiného žalobce, že výroky V. B., jimiž byla i nynějšímu žalobci způsobena újma, nepředstavují exces z výkonu funkce ministra dopravy; zároveň zde dovolací soud podrobně vysvětlil, proč a v jaké míře jednal V. B. jako ministr dopravy. Závěry tohoto rozsudku následně aproboval i Ústavní soud, který ústavní stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost (usnesení

Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 845/14) s tím, že Nejvyšší soud své závěry řádně odůvodnil i s odkazem na předešlou judikaturu a odbornou literaturu. Od těchto rozhodnutí tedy není důvod se odchýlit ani v nyní projednávané věci.

20. Na věci již nic nemění, že namítaný rozpor postupu odvolacího soudu s § 132 a § 153 odst. 1 o. s. ř. představuje nepřípustnou polemiku se zjištěným skutkovým stavem a hodnocením důkazů, která nemůže být způsobilým dovolacím důvodem. Volné hodnocení důkazů a výhradně z něho plynoucí skutkový závěr odvolacího soudu totiž nemůže být předmětem dovolacího přezkumu (§ 241a odst. 1 věta první o. s. ř.). Žalobce navíc ani neuvádí, v čem by měla spočívat přípustnost řešení této otázky ve smyslu § 237 o. s. ř.

21. Protože je ovšem dovolací důvod k vymezené právní otázce naplněn, Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) včetně závislých výroků o náhradě nákladů řízení. Vzhledem k tomu, že uplatněný nárok je třeba posoudit podle zákona č. 82/1998 Sb., nemá řízení povahu sporu o ochranu osobnosti (byť popisovaný nesprávný úřední postup má dopad do osobnostní sféry žalobce), takže podle § 9 odst. 1 o. s. ř. je k projednání věci příslušný okresní soud (není splněna žádná z podmínek pro řízení před krajským soudem v prvním stupni podle § 9 odst. 2 o. s. ř.). Nejvyšší soud proto zrušil pro tuto vadu řízení i rozsudek soudu prvního stupně a věc postoupil věcně příslušnému Obvodnímu soudu pro Prahu 1 k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá *in fine* o. s. ř.).